

Projektrapport

Miljötillsyn av befintliga små avlopp

Sommaren 2024

2024-09-11

MILJÖSAMVERKAN
ÖSTRA SKARABORG

ADRESS

Hertig Johans torg
541 83 Skövde

TELEFON

0500-49 36 30

E-POST

info@miljoskaraborg.se

WEBBPLATS

www.miljoskaraborg.se

Detta gjorde vi

Från slutet av april till början av juni 2024 kontrollerade vi enskilda avloppsanläggningar i området omkring Korsberga i Hjo kommun, och även ett fåtal belägna i Tibro och Skövde kommun. När vi startade projektet med utskick av bokningsbrev var det ursprungligen 165 adresser som skulle besökas. I slutändan genomförde vi inspektioner på plats på 135 adresser. Samtliga fastighetsägare fick en skriftlig kontrollrapport efter inspektionen.

Hur valde vi ut området?

De adresser vi valde ut låg inom fem delavrinningsområden som huvudsakligen var belägna i Hjo kommun. Dessa områden har avrinning till åarna Tidån, Yan, Lillån och Ebbetorpabäcken som uppvisar tecken på övergödning och vars ekologiska status är sämre än god. Utsläpp av fosfor från enskilda avlopp är en betydande källa till övergödningen i dessa åar, vilket är det viktigaste skälet till att vi valde just det här området.

En inventering av avloppen i området gjordes år 2010 av Hjo kommun. Då inspekterades många av de avloppsanläggningar som vi besökte i år. Under inventeringen 2010 ställdes åtgärdskrav endast på de anläggningar som hade allvarligast avvikelser från lagstiftningen, främst direktutsläpp. De som hade någon form av efterföljande rening fick därför behålla sin anläggning ett tag till. Enligt forskningen som finns idag renar en korrekt anlagd markbaserad avloppsanläggning bra i ca 15–20 år, sedan kan det vara dags att bygga om. Avloppsanläggningarna som valdes ut var generellt äldre än 20 år och det var därför dags för en ytterligare genomgång av området.

Hur valde vi ut adresserna?

I de aktuella delavrinningsområdena fanns det totalt 852 adresser enligt fastighetsregistret. När vi tog bort de adresser som låg innanför kommunalt verksamhetsområde för vatten och avlopp fanns det 569 adresser kvar. Från dessa adresser tog vi också bort många som hade avloppsanläggningar som kunde antas vara godtagbara redan vid skrivbordsgranskning. Dessa var anläggningar byggda med tillstånd efter den 1 januari 2000. Till slut var det 265 adresser kvar.

De adresser som återstod var till största delen sådana som hade avloppsanläggningar byggda före 1 januari 2000 eftersom de nu börjar bli så pass gamla att det bedömdes motiverat att kontrollera deras funktion. Det var också adresser där vi antingen inte visste något om avloppslösningen eller där vi visste att anläggningen var byggd utan tillstånd samt ett fåtal anläggningar där tillstånd utfärdats efter 1 januari 2000 men vi inte fått in information om att avloppet faktiskt blivit byggt.

Under 2022 och 2023 har ett projekt pågått för att anlägga ett gemensamt ledningsnät i Fridene kyrkby och runt om i området för att dra ledning till det kommunala avloppsledningsnätet i Blikstorp. I vintras hoppade ett 20-tal fastighetsägare av projektet, dessa lade vi till i detta större tillsynsprojekt efter årsskiftet 2023–2024 eftersom de också ligger i samma geografiska område.

Preliminär bedömning – möjlighet att agera

Vår första kontakt med ägarna till dessa 265 fastigheter var i mars 2023 då vi skickade dem ett brev med vår preliminära bedömning av deras anläggning samt information om att vi skulle kontrollera anläggningen våren–sommaren 2024. I brevet fick fastighetsägarna även information om att de kunde vidta åtgärder innan dess om de ville, till exempel skicka in ansökan om att anlägga ett nytt avlopp eller foton som visar att byggnaden på adressen är ett ödehus. De kunde också skicka in en avsiktsförklaring till oss att ansluta sig till kommunalt avlopp om deras fastighet låg lämpligt till. I brevet informerade vi fastighetsägarna om att de behöver agera senast den 15 april 2024 om de ville undvika en fältkontroll från oss och därmed få en lägre handlägningsavgift.

I augusti 2023 skickade vi ut en inbjudan till fastighetsägarna till ett informationsmöte om avlopp på Korsberga bygdegård. De fastighetsägare som deltog på mötet fick tillfälle att få insyn i hur vi arbetar med avloppen i området, gå på seminarier om avlopp samt träffa gräventreprenörer och tillverkare av olika avloppslösningar och en representant från Hjo VA. De fick också möjligheten att prata med en handläggare om just sitt avlopp.

Efter den 15 april 2024 återstod totalt 165 adresser i tillsynsprojektet inklusive de som kom in senare i projektet från Fridene. Anledningen till att de övriga adresserna inte behövde inspekteras i fält var att fastighetsägarna hade skickat in ansökan/anmälan om att anlägga nytt avlopp eller information som visade att det var ett ödehus på adressen. Några hade skickat in en avsiktsförklaring om att koppla sig till det kommunala VA-nätet eller liknande, och några var redan kopplade kommunalt.

Informerat om möjlighet till nedsatt avgift i bokningsbrevet – ytterligare en möjlighet att agera för dem med ödehus eller fritidshus med låg standard

Efter den 15 april 2024, när vi gick igenom dem som var kvar i projektet, såg vi att det fanns en del hus kvar som kunde antas vara ödehus eller hus som endast bebos sporadiskt. I bokningsbrevet gav vi då fortsatt möjlighet att få nedsatt avgift om de senast en vecka innan fältkontrollen skickade in bilder som visade att huset saknade utsläpp av avloppsvatten, eller i de fall där endast utedass fanns skicka in en ansökan om eget omhändertagande. Detta gjorde vi för att spara tid och undvika onödiga inspektioner. Även en del avsiktsförklaringar kom in i samband med detta.

Resultat

Vi skickade ut större delen av bokningsbrevet för kontroll i fält samtidigt i mitten av april 2024. Det innebar att samtliga fastighetsägare fick sitt brev minst två veckor innan vi planerade att utföra fältkontrollen. Av de 165 adresser som ingick i projektet så fick totalt 135 adresser, eller 133 anläggningar kontroll på plats. 3 adresser kommer vi att inspektera vid ett senare tillfälle.

De anläggningar vi inte gjorde fältkontroll på var sådana där fastighetsägarna hade skickat in en redovisning efter att de hade fått vårt bokningsbrev. Det var information om totalt 27 adresser som gjorde att vi bedömde att en fältkontroll inte var nödvändig. Om redovisningen visade tydligt att det rörde sig om ett ödehus utan vatten och avlopp gjorde vi ingen fältkontroll. Dessa utgjorde merparten av dem som skickade in uppgifter efter bokningsbrevet. Ett tiotal skickade in nya avsiktsförklaringar och två adresser hade redan kommunalt sedan tidigare.

Detaljerat utfall av fältkontrollerna

Utfallet av de 133 kontrollerna som utfördes med fältkontroll:

- **Ödehus eller saknar vatten och avlopp:** 20 st. Inget utsläpp, ingen åtgärd krävs.
- **Ej godtagbara:** 103 st. Hela eller delar av avloppsanläggningen var underkänd och i behov av åtgärder. Av dessa var 10 direktutsläpp, 11 wc-utsläpp till stenkista, 44 infiltrationer av varierande utformning, 21 markbäddar av varierande utformning, 1 minireningsverk, 1 slutna tank och 15 torra lösningar både med och utan bdt. Torrtoaletter var oftast godtagbara i sin nuvarande utformning men det kunde saknas eget omhändertagande av toalettavfallet och/eller ha en olämplig bdt-lösning.
- **Behöver komplettera med information innan slutgiltig bedömning kan göras:** 10 st. Av dessa var 3 markbaserade reningsanläggningar med miljöbalkstillstånd och 7 var slutna tankar.

Analys av resultat

Andelen ej godtagbara avloppsanläggningar efter kontrollerna i fält var 91,2 %, när de 20 adresser som var ödehus eller saknade vatten avlopp räknas bort ($103/(133-20) = 91,2 \%$).

Beroende på utfallet av de 10 anläggningarna där vi behöver få in mer information innan vi kan göra en slutgiltig bedömning kan siffran på andelen ej godtagbara avloppsanläggningar öka. Det är dock troligt att några anläggningar eller delar av anläggningarna kan behållas några år till efter att vi fått in mer information. För några av de fastigheterna som hade torra lösningar räcker det också att skicka in en ansökan om eget omhändertagande av toalettavfall för att vi ska bedöma anläggningen i sin helhet som godtagbar.

Vilka var de vanligaste bristerna?

- att slamavskiljaren var för vittrad och sliten på grund av ålder eller belastning och/eller hade slam i fler kamrar än den första
- att det efterföljande reningssteget var byggt på ett felaktigt sätt jämfört med riktlinjerna från Havs- och vattenmyndigheten, till exempel var anläggningarna underdimensionerade med bara en spridarledning, bädden låg för djupt ned i marken, bädden saknade luftningsrör eller låg för nära dricksvattentäcker
- att godtagbart efterföljande reningssteg saknades helt och hållet, t.ex. inget synligt efter slamavskiljaren, stenkistor eller direktutsläpp.

Vår uppföljning efter projektet

De inspekterade anläggningarna som var underkända och som är i behov av åtgärder kommer vi att följa upp efter ca 6 månader. Har fastighetsägarna inte vidtagit åtgärder då kan vi komma att besluta om förbud mot fortsatt utsläpp av avloppsvatten från anläggningen. Ett fåtal av de anläggningar som fick underkänt hade fastighetsägare som var över 80 år, och vår riskbedömning visade att åtgärder inte måste till just nu. De har därför fått möjlighet att vänta med åtgärder.

Vad blev nyttan med projektet?

Området har avrinning till åarna Tidan, Yan, Lillån och Ebbetorpabäcken som uppvisar tecken på övergödning och endast har måttlig ekologisk status. Vårt projekt kommer att leda till en minskad risk för övergödning i dessa.

En stor del av anläggningarna var markbaserade lösningar som var mer än 25 år gamla och inte byggda enligt dagens standarder. Reningen i en markbaserad anläggning fungerar vanligen bra i 15–20 år, därefter sker bara kvittblivning. Så småningom rinner avloppsvattnet undan orenat för att nå grundvattnet, vilket kan resultera i stora hälsorisker. Grundvattnet är i många fall vår viktigaste dricksvattenkälla, i synnerhet ute på landsbygden där många har egna dricksvattenbrunnar. När dessa äldre avloppsanläggningar uppdateras blir det även en nytta för hälsoskyddet i form av bättre kvalitet på dricksvattnet.

Fakta om projektet

Namn:	Tillsyn av befintliga små avlopp 2024
Projektet pågick:	April till juni 2024
Antal anläggningar:	Ca 133
Antal anläggningar utan avvikelser:	0